

grootste vele honderden illegale werkers telden – in ons deel 7 schatten wij dat die organisaties in totaal omstreeks vierduizend illegale werkers hebben omvat. Het is die in bezet gebied geboden hulp geweest die het werk van de door Londen uitgezonden geheime agenten mogelijk heeft gemaakt. Zeker, de georganiseerde illegaliteit was slechts een kleine voorhoede, maar zij kon schuilgaan in de plooiën van een samenleving waar zij met *ups* en *downs* de helpers vond die zij nodig had. Alleen zo kon aan de geheime agenten de steun en de bescherming worden geboden die dezen nodig hadden om te ontsnappen aan de waakzaamheid van de *Sicherheitspolizei und SD* en van de *Abwehr*, die beide in bezet gebied talrijke verraders hadden kunnen inschakelen.

Ziet men op deze ontwikkeling terug, dan mag opnieuw geconstateerd worden dat de Nederlandse autoriteiten in Londen, die in de jaren '40, '41 en '42 nog maar weinig militaire en civiele gegevens uit bezet Nederland ontvingen, zich van begin '43 af een gedetailleerd en genuanceerd beeld konden vormen van vrijwel alles dat daar geschiedde, en dat zij in '44 en '45 belangrijke resultaten wisten te bereiken bij de voorbereiding van een ondergronds leger. Bovendien stonden die autoriteiten van midden '44 af in vast contact met alle belangrijke illegale organisaties – deze waren toen op initiatief van Londen tot coördinatie van hun levensgevaarlijk werk overgegaan.

★

Hoeveel moeilijker was het uitzenden van geheime agenten naar Indië!

Om in bezet Nederland te komen moest tot in de herfst van '44 slechts een afstand van enkele honderden kilometers worden overbrugd – bezet Indië lag duizenden kilometers van Ceylon en Australië. Van Ceylon uit werden pas midden '45 de eerste geheime agenten per parachute boven Sumatra afgeworpen, van Australië uit pas in februari '44 de eerste per parachute boven Nederlands-Nieuw-Guinea – bij het inzetten van bijna alle geheime agenten moest gebruik worden gemaakt van onderzeeboten, die daartoe uit-en-thuis telkens enkele weken onderweg waren. Die boten waren evenwel ook voor tal van andere taken nodig – er zijn er voor het geheime werk steeds te weinig geweest en vaak was er niet één beschikbaar.

Uit de grote afstanden vloeide nog een tweede nadeel voort: het onderhouden van radioverbindingen was, gezien de stand van de toenmalige techniek, uitzonderlijk moeilijk.